

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Макарович Вікторія Костянтинівна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II*

Вейгеші Вігаліна Іванівна

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II*

Податок на додану вартість є одним з основних податків в Україні та відіграє значну роль у формуванні державного бюджету країни. Правильний облік ПДВ є ключовим для успішного ведення бізнесу та мінімізації податкових ризиків.

Податок на додану вартість (ПДВ) – це непрямий податок, який сплачується на кожному етапі виробництва або реалізації товарів та послуг, але в кінцевому результаті його покриває кінцевий споживач. ПДВ є об'єктом обліку як для підприємств, так і для державних органів, оскільки його сума має бути чітко зафіксована на різних етапах економічної діяльності.

Механізми справляння ПДВ спрямовані на те, щоб забезпечити справедливе і своєчасне стягнення цього податку на кожному етапі виробничого та збутового процесу. ПДВ належить до непрямих податків, і його основний тягар лежить на кінцевому споживачі, хоча його стягують та перераховують до бюджету суб'єкти господарювання, платники ПДВ.

Механізм справляння ПДВ в Україні – комплекс законодавчого забезпечення, заходів і послідовність їх використання органами державної податкової служби щодо справляння та внесення належної податку до бюджету. Справляння ПДВ передбачає насамперед дії уповноважених державних органів, що не виключає активності платника податку. У цьому процесі механізм справляння ПДВ передбачає самостійне обчислення і сплату платником належних сум ПДВ та певні чітко визначені дії, які стосуються конкретного платника зі сторони органів держави. Ухилення від сплати ПДВ виконується тоді, коли платник не вносить належних коштів до бюджету чи робить це несвоєчасно і не в повному обсязі. Основними елементами загального механізму сплати ПДВ є: 1) контроль та забезпечення сплати ПДВ; 2) добровільна сплата фізичними і юридичними особами; 3) стягнення ПДВ [1, 41].

Основні елементи механізму справляння ПДВ узагальнено на рис. 1.

Рис. 1. Елементи механізму справляння ПДВ

ПДВ як об'єкт обліку – це складний механізм, який передбачає ретельне документування всіх операцій, пов'язаних з нарахуванням і сплатою цього податку, а також контроль з боку держави для забезпечення прозорості адміністрування ПДВ.

При визначенні ПДВ як об'єкту обліку варто виокремити наступні облікові процеси механізму справляння ПДВ (Таблиця 1).

Таблиця 1

Механізми справляння ПДВ через призму облікових процесів

Критерій	Характеристика
1	2
<i>Нарахування ПДВ на кожному етапі виробництва та реалізації</i>	Основний принцип справляння ПДВ полягає в тому, що податок додається до вартості товару або послуги на кожному етапі створення вартості. Кожен учасник економічного ланцюжка (виробник, постачальник, дистриб'ютор, роздрібний продавець) додає ПДВ до ціни свого товару або послуги.
<i>Формування податкового зобов'язання та податкового кредиту</i>	Механізм податкових зобов'язань та податкового кредиту забезпечує ефективність справляння ПДВ. Коли підприємство продає товари або послуги, воно нараховує ПДВ і вказує цю суму як податкові зобов'язання. Проте, водночас, підприємство може відшкодувати (відняти) сплачений ПДВ, коли воно купувало товари або послуги для свого виробництва, що і називається податковим кредитом. Таким чином, підприємство сплачує до бюджету лише різницю між нарахованим ПДВ і тим ПДВ, який воно вже сплатило своїм постачальникам. В рамках відображення в бухгалтерському обліку операцій з ПДВ облікова інформація акумулюється на рахунку 64 «Розрахунки за податками й платежами» в розрізі субрахунків: 643 «Податкові зобов'язання», 644 «Податковий кредит».

1	2
Документування ПДВ (податкові накладні та реєстри ПДВ)	Для обліку ПДВ важливо правильно оформлювати документи, зокрема податкові накладні, які підтверджують як нарахування податкових зобов'язань, так і право на податковий кредит. Податкова накладна є одним із найважливіших документів для підтвердження нарахованого ПДВ та права на податковий кредит. Це документ, що видається продавцем покупцю при здійсненні продажу товарів або послуг. Він підтверджує факт сплати ПДВ і є основою для включення його у звітність. Всі податкові накладні повинні бути зареєстровані в єдиному реєстрі податкових накладних (в Україні – ЄРПН), що дозволяє контролювати рух податку та прозорість його адміністрування.
Звітність	Підприємства, які є платниками ПДВ, зобов'язані регулярно подавати податкові декларації до податкових органів. У цих деклараціях відображається загальна сума нарахованого ПДВ (податкові зобов'язання) та сума податкового кредиту за певний період. Звітність може бути щомісячною або щоквартальною залежно від розміру підприємства та обсягу його операцій. Це дозволяє контролювати справляння ПДВ і забезпечувати надходження податку до бюджету
Відшкодування ПДВ	Якщо сума податкового кредиту перевищує податкові зобов'язання підприємства, виникає право на відшкодування ПДВ. Це часто стається, коли підприємство експортує продукцію, оскільки експортні операції звільнені від ПДВ. Однак механізм відшкодування ПДВ супроводжується строгим контролем з боку податкових органів, щоб запобігти шахрайству. Для цього проводяться перевірки, які підтверджують факт реального здійснення операцій та наявність податкових накладних.
Автоматизовані системи контролю ПДВ	Сучасні технології дозволяють автоматизувати процес контролю за ПДВ. Наприклад, в Україні використовується система електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ), яка забезпечує постійний моніторинг податкових накладних і звітності платників ПДВ. Система автоматично зіставляє суми податкових зобов'язань і кредитів, що допомагає виявляти можливі порушення та зловживання.
Санкції за порушення	Важливою частиною механізму справляння ПДВ є відповідальність за порушення податкового законодавства. Підприємства, які порушують правила нарахування, сплати або подання звітності з ПДВ, можуть бути притягнуті до відповідальності у вигляді штрафів або навіть кримінальної відповідальності за особливо важкі порушення. Цей аспект є важливим для забезпечення дисципліни в процесі справляння податку.

Джерело: сформовано авторами за джерелами [2; 3]

Таким чином, механізм справляння ПДВ є по суті механізмом обліку, в якому функцію обліку виконують особи, що зареєстровані як платники ПДВ.

Механізми справляння ПДВ включає ряд етапів, починаючи від нарахування податку і закінчуючи його сплатою до бюджету. Важливими елементами цього процесу є податкові накладні, автоматизовані системи контролю, звітність. Ефективне функціонування цих механізмів дозволяє забезпечити стабільні надходження до бюджету та сприяє розвитку економіки. Правильний облік ПДВ є обов'язковим для всіх платників податку і вимагає дотримання чинного законодавства та застосування сучасних методів обліку.

Список використаних джерел:

1. Волканов В.Д. Напрями розвитку форм та методів застосування ПДВ в Україні. *Збірник наукових праць Тернопільської академії народного господарства*. Вінницький інститут економіки. Вінниця, 2004. 47 с.
2. Оксенюк О.І. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в економіці України. автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Львів, 2016. 22 с.
3. Податковий кодекс України. Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>